

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Croesvs Et Codrvs. hoc est, Copiæ Et Inopiæ Damna vel
Lvcra, à bono iustoq[ue] Mundi Governatore Deo
Distribvta**

Stengel, Georg

Ingolstadij, 1648

Capvt I. Paupertas, ob quas caussas, hominibus odiosa atque execrabilis
esse videatur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52359)

1.
CROESVS ET CODRVS,

Hoc est,

COPIÆ ET INOPIÆ
VEL DAMNA, VEL LVCRA, A DEO
NON MINVS BENIGNE, QVAM IIVSTE
DISTRIBVTA.

CAPVT I.

*Paupertas, ob quas caussas, hominibus odi-
osa atque execrabilis esse videatur?*

§. I.

*Idem, apud Deum, pauper & diues: sed non
item apud homines.*

DVÆ res, maximè inter se diuersæ,
humanam vitam exercent, Copia
& Inopia. Habent enim alij mul-
tum, alij parum, aliqui etiam omnino ni-
hil, in hoc Mundo. Quæ varietas illi ascri-
benda est, qui regit Vniuersum. Vt enim
paterfamilias, ea quæ in domo sunt, ita,
quæcumq; in Mundo sunt, Deus distribuit.
Ille, quia *Dominus vniuersorum* est, cui vult
ea, dat ea: *Dominus pauperem facit, & ditat.*
Omnes in verbo Dei concordate; & diuitem,

1. Reg, 26

7.

S. Auga

serm. 205°

de temp^o

A

¶

& pauperem Deus fecit, ait S. Augustinus, scriptura loquitur: Dives & pauper occurrerunt sibi, fecit autem ambos Dominus. Dives & pauper occurrerunt sibi. In qua via, nisi in ista vita? Natus est dives, natus est pauper. Pares natura, dispares fortuna. Copiam vni, inopiam alteri destinavit. Itaque paupertas, & honestas à Deo sunt. Sed non perinde ab hominibus æstimantur. Qui diuitijs affluunt, facile agnoscunt, se beneficio affectos esse; difficilius credunt se à Superis amari, qui premuntur egestate. Hinc citò titubant; hinc queruntur; hinc nonnumquam etiam iudicant, malè iudicare, in terris, supremum rerum Moderatorè, vt qui iniustis det opes, iustis auferat; probos egere, mendicare, circumueniri, spoliari, omnibus fortunis exui; improbos gaudere, pinguescere, cumulare aurum atque argentum, & in omnium rerum optabilium abundantia viuere patiantur. Denique diuites, non secus atque diuos aspiciunt, & appellant; pauperes infelices arbitrantur. Vnde Germani, eodem vocabulo, pauperes, & miseros afficiunt. Quamuis enim non ignorent, plurimos esse miseros, qui pauperes non sint, nullum tamen vulgò pauperem esse posse existimant, qui non sit idem & miser.

§. II.

Eccli. 11.
 34.

§. II.

Quanti diuitias fecerint Poëta?

Vtrumque hoc affirmatè pronunciauit Plaut. in
Comicus, cuius hæc est sententia: *Vt cuiq;* Sticho.
*homini res parata est, firmi amici sunt: si res
lassa labant, itidem amici collabascunt. Res
amicos inuenit. Quanta igitur felicitas est in
amicis sita; tanta miseria, amicis carere,
qui tempore necessitatis succurrant.*

*Argentum, & anima, & sanguis est mor-
talibus:*

Quo qui caret, nec hoc sibi cautus parat,

Vinos is inter mortuus homo obambulat.

Eandem cantilenam cantat Menander in
his versibus.

Ego utiles verò Deos esse arbitror

*Nostros, & Argentum, & Aurum maxi-
mè.*

Istos quidem si dedices tua in domo,

Quidquid voles, roges, tibi omnia aderunt,

Ager, domus, seruiq; & argyromata,

Testes, amici, iudices: tantùm dato.

Adeò potentes faciunt nummi, &, vt Ari-
stoteles ait, *omnia vanalia nummis.* Nimi-
rum, sicut vbique ferè *in pretio pretium est;*
ita vicissim miserrima res est, nihil posse,
cùm velis posse, Enimuerò quemadmodum

homines, quæ volunt splendere, inaurant, ita

Horat.
lib. 2. ser.
5,

*Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior al-
gâ est.*

Quanti sanguinis vidimus viros despectos, postquam aurum perdiderunt? Cræsos, non Codros populus adorat. Quàm præclaras experimur virtutes, sub scissili palliastro, delituisse? Quot viuacissima ingenia neglecta sepeliuntur, quæ excitata fuissent, splendissentque, si habuissent Mecœnates? Quâ irroborata est opinio, vt ferè vnusquisque tanti fiat, quantum habet. Clare illud expressit Iuuenalis, cùm diceret:

*Quantum quisque sua nummorum seruat
in arca.*

Tantum habet, & fidei.

Vsque adeò calamitosus est inops, vt, cùm careat, vnde se alat, ne fidem quoque habeat, vnde acquirat.

§. III.

*Quanti fecerint diuitias Propheta, & Philo-
sophi?*

Sed relinquamus Poëtas, consulamus
Psa. 30. 11. Prophetas, quorum vnus ait: *Infirmata est
in paupertate virtus mea.* Nam super alias
afflictiones accessit, vt propter inopiam vi-
res

res pristinas amiserit. Idem enim est, *virtus mea*, quod *ossa mea conturbata sunt*; per *ossa* siquidem, robur intelligimus, quod Dauidē defecit, quando sine vlllo com meatu fugit, & ad loca deserta se recepit, non solūm pedibus, sed etiam nudis pedibus iter faciens. Quid si etiam ait, *infirmata est, in paupertate virtus mea*, quia animi quoque robur quatitur sæpe impatientiâ paupertatis? Atrox est enim, etiam teste Iobo, poena, si reges *vinciantur funibus paupertatis*, propter scelera videlicet sua, *quia violenti fuerunt*. Quantò maior ærumna censebitur, si in paupertatem incidant innocentes? Qua de causa ipsum Iobum, cū *possessio eius crevisset in terra*, eumque Tartareus hostis vellet facere impatientem, dixit ad Deum: *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi*. Neque sanè parum fuit, vna vice, & boum armenta, & asinarum cateruas, & ouium greges, & camelorum turmas, cum pueris & seruis ei auferri. Menippus Phœnix, sectâ Cynicus, cū habendi cupidissimus esset, amissis bonis, laqueo vitam finiuit, vt de eo testatur Laërtius. Et longè celebrior Philosophus Zeno, cū sæpe nescio quem

2. Reg. 15.
16. & 17.

Iob. 36. 8.

Iob. 1. 10.

Bruson.
l. 2. c. 26.

Gabr. in
supplem.
ad dist. 30
q. 2. Con-
clus. 4.
Psal. 143.
Abulens.
tom. 1. in

Marth. q.
43. in c. 1.

Calphur.
Eclog. 7.

contemptum diuitiarum præ se ferret, Anti-
gonus rex ei falso fecit nunciari, *Prædia il-
lius ab hostibus esse direpta*; eo nuncio ita per-
cussus est, vt in magnam tristitiam ostende-
ret se incidisse. Quod non mirum est acci-
disse Ethnicis, cum in Iudæa, vbi notus erat
Deus, paupertas maledictionis loco fuerit
judicata. *Tunc temporum*, ait Gabriel, *pau-
pertas pro maledictione, & diuitiarum abun-
dantia pro benedictione erat. Hoc innuit Pro-
pheta dicens: Beatum dixerunt, cui hac sunt.*
Et Abulensis: *Iudæi*, inquit, *putabant, quòd*
Messias redimeret eos, à temporali seruitute, &
*deduxisset regno Israël, ad prosperitatem maio-
rem temporalem, quam fuerat sub David, &*
*Salomone, & ceteris regibus. Propter quod plu-
rimi Iudæorum non receperunt Iesum in Mes-
siam; quia non liberavit aliquid de temporali*
*regno; & ista erat quasi communis intentio om-
nium Iudæorum, tempore Christi. Eadem*
*mens est alijs plerisque, ex cortice de nu-
cleo, ex veste de animo iudicant. Hinc illud*
Calphurnius lamentum edidit:

*O utinam nobis non rustica vestis inesset,
Vidissem propius mea numina: sed mihi
sordes,*

Nudaq;

fit paupertas?

*Nudaq; paupertas, & adunco fibula morsu
Obfuerant.*

§. IV.

*Paupertas amicis, rebus necessarijs, & ope
aliena videtur carere.*

Plures sunt caussa, cur paupertas mala
censeatur, non enim tantum amicis caret,
qui nummis caret; non tantum destituitur
necessarijs rebus ad vitam sustentandam;
nec tantum despicitur; aut odiosos facit;
sed etiam alijs malis obruitur, ob qua me-
ritò despici videtur. Nam paupertas causa
est malae educationis liberorum. Paupertas
est multorum grauium criminum occasio.
Paupertas ipsas virtutes facit steriles. Pau-
pertas reddit homines hominibus, ob furta,
& latrocinia, abominandos. Paupertas ho-
mines ad blasphemandum impellit, & adi-
git ad laqueum atque extremam despera-
tionem. 1. Quòd amicis careat pauper, Sa-
lomon docuit illis verbis: *Diuitia addunt
amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos
habuit, separantur.* Quod Poëta ita expressit,
*Cùm fueris felix, multos numerabis ami-
cos:*

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Quin vt idem Salomon dixit: *Fratres homi-*

Prou. 19.
4. 5.

Prou. 14.
20.

A 4

nis 20.

nis pauperis, oderunt eum, insuper & amici
procul recesserunt ab eo. Etiam proximo suo
pauper odiosus erit: amici verò diuitum multi.

2. Quòd rebus necessarijs careat, idem te-
statur. *Redemptio anima viri, diuitia sua: qui
autem pauper est, increpationem non sustinet,*
nihil potest militi importunè petenti ob-
sistere; nullo munusculo lenire ferocientem
exactorem; non se à seruitute, non à vin-
culis captus, non à tyrannide liberare op-
pressus. 3. Hoc ipso, quia pauper amicis
caret, despicitur, & ita inops est, vt ope ca-
reat etiam aliena: Hinc illud:

Martial,

*Pauper eris semper, si pauper es, Ami-
liane:*

Dantur opes nullis nunc nisi diuitibus.

Ouid lib,
1. Fast.

Et alterius Poëtæ.

*In pretio pretium nunc est: dat census ho-
nores,*

Census amicitias, pauper ubiq; iacet.

Iuuenal,
Satyr. 3.

Denique *Haud facile emergunt, quorum vir-
tutibus obstat*

Res angusta domi.

§. V.

*Paupertas mala educationis & vitiorum causa,
virtutumq; obex esse videtur.*

4. Paupertas idcirco est malæ educationis
causa,

caussa, quia deest didactrum, quod detur magistris dicentibus:

Scire volunt omnes, mercedem soluere ne-

no:

deest peculium, quod detur pædagogis, frustra non seruiantibus; deest argentum, quod detur opificia docentibus. Hinc, teste Plutarcho, Aristidis Atheniensis indigna paupertas, liberos eius partim, ad stipem publicè accipiendam, adegit, ob inopiam, manus porrigere: partim redegit ad tabulas præstigiatrices; nulli verò facultatem rei vllius præclaræ, aut ipsius dignitati conuenientis gerendæ permisit. 5. Certè sæpe numero dira egestas, ad quædam indecora, immò nefanda homines agenda, vel patienda impulit. Egestas multos eò adduxit, vt furta committerent, vt rapinas exercerent, vt latrocinia patrarent. 6. Egestas constantiam labefactauit, fortitudinem fregit; prudentiam seduxit, iustitiam vendidit; seditiones mouit, prodiones promouit; innocentia scopulus, sanctitatis naufragium fuit, & ruina virtutum. Atq; hoc etiam sensu Propheta dixit: *Infirmata est in paupertate virtus mea.* S. Hieronymus legit: *Infirmata est in iniquitate virtus mea,* Psal. 30. 12.

Plutarch.
in Aristi-
dis & Ca-
tonis
comp.

- ac si idem sit dira egestas, & iniquitas. *Aliquid quotidie*, inquit ad Lucilium Seneca, *aduersus paupertatem auxilij compara, nec minus aduersus ceteras pestes.* Senecæ igitur inter pestes est paupertas, & quia virtutum robur tollit, eneruatque vires pectoris generosi, cuius vigor, vt in Iob legimus, fit *inopiâ & fame sterilis*; & quia pessimas inducit in hominum mentem dispositiones, quæ quasi tempestas sunt vitiorum. Ita enim Ieremias loquitur: *Pellis nostra quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.* Varias enim fames excitat tempestates, vnde boni mores, & bonæ artes, & bonæ virtutes naufragium patiuntur. Itaque sapientes diram egestatem, quasi *iniquitatem, pestem, tempestatem* censuerunt fugiendam: *vt dum mater criminum necessitas tollitur, peccandi ambitio auferatur*; ait Cassiodorus. Quin, teste S. Chrysologo, ipse *esuriit Christus, vt tendandi materiam diabolus inueniret.* Quare non sine causa orauit regius Psaltes: *De necessitatibus meis erue me.* Et Manasses coniux Iudithæ illi sufficientem censum reliquit, ne egestate oppressa ad illicita traherentur, inopiaque illi esset occasio ruinæ. Quia, vt Cicero sensit, *omnes qui in paupertate sunt, malunt*
- Senec.
ep. 2.
- Iob. 30. 3.
- Thren. 5.
10.
- Cassiodor. lib. 9.
ep. 13.
S. Pet.
Chrysol.
serm. 11.
Psal. 24.
Iudith. 8.
7.
- Cic. ad
Herenn.

malunt maleficio, quàm officio parare diuitias.

Et Philosophus existimat fieri non posse, ut indigens operetur bona. Certè alibi ait: *Impossibile est, indigentem bene principari, & studio vacare.* Saltem hoc incommodi habet pauper, quòd non possit egentibus subuenire, neque exercere liberalitatem, quæ apud inopes nimis paruo centro & spatio est circumscripta.

§. VI.

Bula exemplum egestate ad rapinas adacti.

Atque, ut vnum alterumue exemplum, afferam, in quo apparet, quid in vitijs possit paupertas, de iuris violatione, ita pronunciat D. Ambrosius: *Sicut diuitia negligentiam pariunt salutis; ita egestas dum saturari querit, à iustitia declinat.* Si enim ex ossis, ut in prouerbio est, suum ipse rodit pedem, quantò auidiùs inuadet alienum? Quare, ut inopiam mutaret in abundantiam, testis Xiphilino, Bulas cœpit, infestissimis armis, per Italiam grassari, factusque est, sub Seuero Imperatore, famosissimus latro. Si quidem comparatâ sexcentorum sicariorum manu, per totum biennium, maximas prædas fecit. Hic cum Centurionem vitæ suæ insidiatorem cepisset, raso eum capite ad

Aristot.
1. 3. Ethic.
Idem 1. 2.
Politicor.

S. Ambr.
in epist.
S. Pauli.

Xiphilino
in vita
Seueri.

Seuero

Seuerum Imperatorem remisit, cumque interrogaretur, quid Imperatori vellet nunciari? *Iube*, inquit, *dominos tuos ipsos seruos suos alere, ne latrocinentur*. Habebat enim Bulas multos apud se Cæsareanos, partim exigua mercede, partim nullo certo stipendio conductos, qui se numquam ad latrocinandum contulissent, si Cæsar debito stipendio persoluto, eos ipse aluisset. Itaque quos stipendij spes fecerat milites, illos salario subducto inopia fecit latrones. Quales hodieque multi non solum proscripti, verum etiam ob alimenti penuriam profugi inveniuntur; qui malunt sub latronum duce stipendijs expleri; quam ibi milites ærarij esse, vbi neque æs, neque argentum; neque commeatus vllus habetur. Quamobrem idem Bulas, cuiusdam mulieris, cum qua scortabatur, ope deprehensus, & à Papiniano præfecto prætorio interrogatus, cur latrocinium fecisset? respondit: *Et tu dic, cur Præfectus sis? Erat nimirum Papinianus homo pradiues, & magna apud Cæsarem estimationis, ac propter opum suarum splendorem in aulam admissus, Bulas verò penuria rerumque egestate vexatus, latrocinio victum querere cogebatur. Quare sicut canes fame ad rabiem adigun-*

adiguntur ; ita homines inopia sic facit ef-
feratos, vt obuios quosque, spoliij caussa,
quantumuis innocentes inuadant.

§. VII.

Paupertas ærumnarum caussa.

Ærumnas ex inopia natas quis non de-
plorauit? Ieremias, cùm lamentari vellet,
dicebat: *Ego vir videns paupertatem meam:*
itemque: *Recordare paupertatis & transgres-*
sionis meæ, absynthij & fellis. Et regum sapi-
entissimus: *Omnes dies pauperis mali.* Inno-
centij verba sunt: *O miserabilis conditio men-*
dicantis! si petit, pudore confunditur: si non
petit, egestate consumitur: & vt mendicet, ne-
cessitate compellitur. Deum caussatur iniquus,
quòd non rectè diuidit; proximus criminatur
malignus, quòd non plenè subueniat, indigna-
tur, murmurat, imprecatur: Vnde Salomon:
Melius est mori, quàm indigere. Et, si profa-
nas audire voces libet, ait ille:

Omnibus modis, qui pauperes sunt homi-
nes, miseri viuunt.

Præsertim quibus nec quaestus est, nec di-
dicere artem vllam.

Et alius: *Heu me miserum, perij malè perdi-*
tus, pessimè ornatus eo.

Tantum gemitu, & mala molestia hic dies
michi obtulit, famem

Thren. 3.
1. lb. v. 19.
Prou. 15.
15.
Innoc.
de vilitate
condit.
humanæ.

Plaut. in
Rud.

Apud
eundem
Euclio in
Aulularia.

& pauperiem.

Perditissimus ego sum omnium in terra.

Nam quid mihi opus vita est, qui tantum
auri

Perdidi, quod custodiri sedulo? egomet
me fraudavi,

Animumq; meum, geniumq; meum, nunc
eo alij

Latificantur, meo malo & damno: pati
nequeo.

Quàm multos audiui, amisso marsu-
pio, ad laqueum cucurrisse? Adeò restim
quàm inopiam pati maluerunt.

§. VIII.

Paupertas extrema impatientia causa.

Atque ut diuinum oraculum audias: Ne-
quissima paupertas in ore impij. Quod multa
exempla confirmant, vno hîc, sed valde lu-
culento rem demonstrabimus, quod Bar-
tholomæus Bononiensis in hunc ferè mo-
dum recenset. Antonius Vrceus Codrus, Gram-
maticus celebris, Forolinij cubiculum habebat,
in penitioris palatij parte, varijs quidem ornatû
picturis, sed adeò in prima diei parte obscurum,
ut nisi lucerna beneficio, ne parietes quidè ipsos
discernere posset. Vtebatur itaque lucerna fictili,
rara pulchritudinis; in cuius summitate cala-

turæ

Eccli. 13.
30.

Barthol.
Bonon.
in vita
Antonij
Vrcei Co-
dri.

tum erat: STVDIA LVCERNAM OLENTIA
OPTIME OLENT. Hanc cum domi inextincta
reliquisset, incendij causam fuisse creditum est.
Nam matutino tempore, cum negotij causa in
forum se contulisset, ignis chartarum fomento
coalitus, per omnes cubiculi angulos diuagatus
est. Perijt liber ab eo compositus, qui inscribe-
batur Pastor: periere & reliqua eius bona. Fa-
ma est, ad primum incendij nuncium tantam
animo imbibisse iram, ut exclamans veluti fu-
rore quodam concitus, ad regiam usq; precipiti
gradu ire pergeret, pro foribusq; cubiculi astans
(neq; enim ob incendium ingredi licebat) Quod-
nam ego, inquit, tantum scelus concepi, Christe;
quem ego tuorum umquam lesi, ut ita inex-
piabili in me odio debaccheris? Conuersus post-
modum ad simulachrum Virginis: Audi Virgo,
ait, ea, qua tibi mentis compos, & ex animo di-
cam: Si forte cum ad ultimum vite finem per-
uenero supplex accedam ad te opem oratum, ne
me audias, neue inter tuos accipias, oro, cum
infernis dys in aeternum agere decreui. Qui
aderant, verbis quidem, quod poterant, ipsius
iram lenire conabantur: sed clausa erant au-
res, obstrepente ira: qua adeo oppressit hominem,
ut obiurgatis prius amicis omnibus, si se seque-
rentur, extra portam egrederetur, nec ante im-
posue-

posuerit frenos amenti gradui, quàm in vastum se se proripuerit nemus, ingentiq; cum molestia ibi diem totum egerit. Noctu urbem petens, cum portas offendisset clausas, in firmi aceruo prostratus, lucem expectauit. Manè verò urbem ingressus, in fabri cuiusdam lignarij domo abstrusit se se, ibiq; iugiter per sex menses solus, ac sine libris, vitam protraxit, plenam tristitia, Diris, execrationibus, desperatione, & similem vitæ damnatorum. Huc redigit inopia. Nonné ergo grande malum est paupertas? Et tamen, vt initio diximus, à Deo est. Quo modo à bono potest esse malum? Hæc spina est, quæ pungit ineruditos, aut, vt verius dicam, impatientes, diuinorumque iudiciorum ignaros.

C A P V T. II.

Quid sit, & quotuplex paupertas; tresq; pauperum classes.

§. I.

Pauperum inani querela quomodo satisfiat?

Magnus est numerus hoc morbo laborantium; multi hac plaga icti superos querelis suis percusserunt, quorum